

## BU ÜNİTEDE NELER ÖĞRENECEĞİZ?



- 1- Düşünme nedir?
- 2- Önerme ve önerme türleri
- 3- Akıl yürütme ve türleri
- 4- Felsefi bir görüşü ve argümanı sorgulama
- 5- Hatalı akıl yürütme
- 6- Düşünme ve akıl yürütmede dilin önemi
- 7- Felsefi soru oluşturma



## DÜŞÜNME NEDİR?



Düşünmek, bir sonuca varmak amacıyla bilgileri incelemek, karşılaştırmak ve aradaki ilişkilerden yararlanarak bir sonuç çıkarmaktır.

Düşünmek: Nesne, olay veya semboller arasında bağ kurma eylemidir.

Düşünme kavramı, bilgiye yönelen tüm zihinsel olayları kapsar. Algılama, kavrama, hayal kurma, konuşma, dinleme, okuma ve yazma, tasarlama gibi bilinç olaylarının hepsini içerir.

## Düşünme ile ilgili kavramlar

01

### BİLİNÇ

İnsanın kendisini, çevresini ve olup biteni tanıma, algılama, kavrama ve fark etme yetisidir.

02

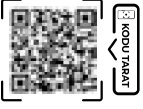
### ÖZ BİLİNÇ

İnsanın kendi duygu, düşünce ve benliğinin farkında olma hâli.

03

### BİLGİ

Özne ile nesnenin etkileşimi sonucunda ortaya çıkan üründür.



# DÜŞÜNME VE AKIL YÜRÜTMENİN KAVRAMLARI



- 1 Görüş
- 2 Önerme
- 3 Argüman ve Argümantasyon
- 4 Akıl Yürütme ve Çeşitleri
- 5 Tutarlılık ve Tutarsızlık
- 6 Gerçeklik ve Doğruluk
- 7 Temellen-dirme
- 8 Neden-sellik

## 1 GÖRÜŞ

Görüş: Kişinin belli bir olay, varlık ya da düşünceye ilişkin olarak anlayış geliştirmesidir.

Görüşlerimizin arka planında eğitim seviyemiz, aile yaşantımız, arkadaş çevremiz, okuduğumuz kitaplar ve izlediğimiz filmler bulunmaktadır.

Güzellik

İnsan ve özgürlük

Yaşamın Anlamı

Mutluluk

Dostluk

Din

Çeşitli Görüşlerimiz

2

## ÖNERME

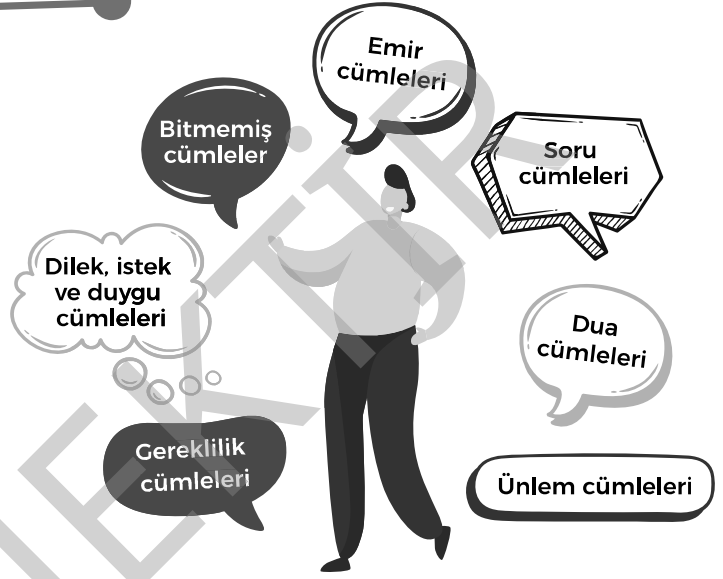
*Doğru ya da yanlış bir yargı bildiren ifadelerdir.*

Önermeler özne, yüklem ve bağ ekinden oluşur.

### Önerme Örnekleri

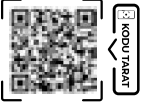
- Ankara başkenttir.
- Kaan çalışkandır.
- Felsefe bir düşünme faaliyetidir.

## Önerme Olmayan İfadeler



### Önerme ve Önerme Olmayan İfadeler

	Önerme	Önerme değil
<i>İnşallah sınavı kazanırsın.</i>		X
<i>Ali çalışkandır.</i>	✓	
<i>Eyvah gün bitti!</i>		X
<i>Bütün insanlar canlıdır.</i>	✓	
<i>Yemeğini hemen ye!</i>		X
<i>Çocuklar eve geldi mi?</i>		X
<i>Felsefe doğru düşünmeyi sağlar.</i>	✓	



## Yargının niteliği ve niceliği bakımından önermeler

### Olumlu Önermeler

- Yüklemde bildirilen özelliğin öznede bulunduğunu gösteren önermelerdir.
  - Hava bulutludur.
  - İnsanlar çalışkandır.

### Olumsuz Önermeler

- Yüklemde bildirilen özelliğin öznede bulunmadığını gösteren önermelerdir.
  - Hava bulutlu değildir.
  - İnsanlar çalışkan değildir.

### Tümel Önermeler

- Bir önermenin öznesi, bir sınıfın bütünü kapsıyorsa bu önerme tümel önermedir. Özne "her, bütün, hiçbir" gibi sözcüklerle başlar.
  - Her insan akıllıdır.
  - Bütün anneler şefkatlidir.

### Tikel Önermeler

- Bir önermenin öznesi bir sınıfın bir bölümünü kapsıyorsa bu önerme tikel önermedir. Özne "bazı, birkaç, kimi, bir kısmı" gibi sözcüklerle başlar.
  - Bazı öğrenciler sporcudur.
  - Kimi insan başarılıdır.

### Tekil Önermeler

- Bir önermenin öznesi bir sınıfın tek bir üyesini içine alıyorsa bu önerme tekil önermedir. Özne tekildir.
  - Onur sporcudur.

Aşağıdaki önermelerin ne tür önerme olduğunu karşısına yazalım.

Sporcuların çoğu genç yaşta sakatlanıyor.

Tikel

Kimi filozoflar matematikçidir.

Tikel

Hiçbir kuş kanatsız değildir.

Tümel

Her öğrenci başarılıdır.

Tümel

Teknelerin bir kısmı yelkenlidir.

Tikel

Aziz Sancar, Nobel Ödülü kazanmıştır.

Tekil

Tire, İzmir'in bir ilçesidir.

Tekil

Köylerin hepsinde tarım yapılmaktadır.

Tümel

Tikel Tümel Tekil

3

## Argüman ve Argümantasyon

### ÖNCÜL

Sonuç önermesinden önce gelerek sonuca dayanarak oluşturulan önermelere öncül önerme denir.

### SONUÇ

Öncül önermelere dayanarak varılan önermelere sonuç denir.

### Argüman

Delil ve kanıt anlamına gelir.

Belli kanıtlara dayanarak ortaya çıkarılan yeni bir yargıdır.

Argümanlar güçlü, zayıf geçerli ya da geçersiz olabilir.

### Argümantasyon

Öncüllerden sonuca varma işlemine argümantasyon denir.



**Öncül:** *Bütün insanlar ölümlüdür.*

**Öncül:** *Sokrates insandır.*

**Sonuç:** *O hâlde Sokrates ölümlüdür.*

## Görüş ve Argüman Sorgulama



Bir fikrin gücünü; bu fikrin dayandığı önerme ve iddiaların geçerliliği, doğruluğu, argümantasyonun sağlamlığı ve ikna ediciliği belirler.

Filozoflar görüşlerini ortaya koyarken geliştirdikleri argümanları renkli kalemle işaretlemeyi veya görüşüm şu ya da bu diye ifadeler kullanmazlar.

## Bir Metnin Doğru Çözömlenebilmesi İçin Sormamız Gereken Sorular:

Metinde geçen temel görüşler nelerdir?

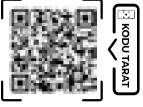
Metinde her bir görüş veya önerme için hangi kavramlar kullanılmıştır?

Argümanların temellendirmesi tutarlı, sağlam ve ikna edici midir?

Metinde öne sürülen ve temel görüşü destekleyen önermeler hangileridir?

Metinde yer alan çıkarımlar akıl ve mantık ilkelerine uygun mudur?

Metinde yapılan çıkarımlar hangileridir? Bu çıkarımlarda hangi akıl yürütme türleri kullanılmıştır?



4

## Akıl yürütme ve çeşitleri

### Akıl Yürütme

Bilinenlerden hareketle bilinmeyen hakkında bilgi elde etme yöntemidir.

## 1 - Tümevarım 2 - Tümdengelim 3 - Analoji

### TÜMEVARIM

Özelden genele yapılan akıl yürütmedir.

Tek tek nesnelere, olaylardan hareketle genel bir ilkeye varma işlemidir.

#### Örnek:

- Ertunç öğrencidir, ders çalışır.
- Sümeyra öğrencidir, ders çalışır.
- Ahmet öğrencidir, ders çalışır.
- O hâlde bütün öğrenciler ders çalışır.

### TÜMDENGELİM

Genelden genele ve genelden özele yapılan akıl yürütme biçimidir.

Genel bir ilkedan hareketle tek tek olaylara, nesnelere zorunlu olarak ulaşan akıl yürütme türüdür.

#### Örnek:

- Bütün insanlar ölümlüdür.
- Sokrates insandır.
- O hâlde Sokrates ölümlüdür.

### ANALOJİ

Benzerlikten hareket eden akıl yürütme biçimidir.

İki farklı önerme arasındaki benzerliklerden yola çıkılarak biri için geçerli olanın diğeri içinde geçerli olacağı varsayılmasıdır.

Analojinin sonucu olasılıklıdır.

#### Örnek:

- Dünyada hava, su ve canlılar vardır.
- Mars'ta da hava su vardır.
- O hâlde Mars'ta da canlılar olabilir (vardır).

5

## Tutarlılık ve Tutarsızlık

### Tutarlılık

- Bir akıl yürütmedeki yargıların birbiriyle uyumlu olması ve çelişki içermemesidir.
- Yargının akıl ilkelerine uygun olmasıdır.

#### Örnek:

- Yardımsever bir insanın yardıma muhtaç olan birine yardım etmesidir.

### Tutarsızlık

- Aynı akıl yürütme içerisindeki önermelerin birbiri ile uyumlu olmaması ve çelişmesidir.
- Akıl yürütmede öne sürülen bir önermeyi daha sonra başka bir önerme ile çürütmedir.

#### Örnek:

- "Çalmak kötüdür" diyen birinin "insan gerektiğinde çalar" demesi.

## 6 Gerçeklik ve Doğruluk

### Gerçeklik:

Varlıkların, var olma tarzını belirtir. Reel varlık ve ideal varlık olarak iki gerçeklik türü vardır. Bazı filozoflar mutlak gerçeklik olarak yalnızca reel varlıkları, bazıları ideal varlıkları, bazıları da her ikisini gerçeklik olarak kabul eder.

Varlık Tarzı	Tanım	Örnek
Reel Varlık	Varlığı zihinden bağımsız, somut olandır.	Ekmek, ağaç, otomobil, kitap, vb.
İdeal Varlık	Varlığı zihne bağımlı, soyut olandır.	Anka kuşu, pi sayısı, canavar vb.

### Doğruluk:

Varlıklarla ilgili zihnin ürettiği önermelerin, yargıların özelliğini belirtir. Gerçeklik ile doğruluk aynı değildir.

Gerçeklik	Doğruluk
Zihinden bağımsız olarak vardır (reel varlık).	Zihne bağlıdır, zihnin ürettiği önermeyle ilgilidir.
Önermenin konusu olan nesnedir.	Önermeler, yargıların bir özelliğidir.
Doğru veya yanlış değer almaz.	Doğru veya yanlış değer alabilir.
Güneş (reel gerçeklik) Pi sayısı (ideal gerçeklik)	Güneş doğdu. (doğru veya yanlış) Pi sayısı, dairenin çevresinin çapına bölümüdür.

## 7 Temellendirme

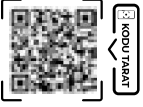
İleri sürülen yargının gerekçeleriyle açıklanıp örneklerle desteklenmesidir.

Felsefede temellendirme öncelikle gelişigüzel bir açıklama değildir. Ele alınan soruna ilişkin kanıtlanma veya çürütmedir.

## 8 Nedensellik

### Nedensellik

Her olayın bir nedeni vardır ve bu neden önceki olayın bir sonucudur. Aynı şartlarda, aynı neden, aynı sonucu meydana getirir.



# Felsefi Düşünme ve Dil



Dil en önemli iletişim aracıdır. Dil insanların duygularını, düşüncelerini ifade etmek amacıyla kullandıkları yapay semboller sistemine denir.

Felsefe kendini dil aracılığı ile ortaya koyar. Bir filozof dile ne kadar hâkimse düşüncelerini o kadar etkili olarak ifade eder.

Felsefe ile dilin sıkı bir ilişkisi söz konusudur. Düşünme ile dil arasında sıkı bir ilişki vardır; zira ağızdan çıkan sözcükler varlıkların yerine geçen kavramların dışa yansımasıdır.



## Edward Sapir:

Diller düşüncemizi kusatan elbiseler gibidir.



## Wittgenstein:

Dünyanın sınırı, dilimin sınırıdır.



## Ferdinand de Saussure

Dil bir tabaka kâğıda benzetilebilir. Düşünce kâğıdın ön yüzü, ses ise arka yüzüdür. Kâğıdın önünü kestiniz mi, ister istemez arka yüzünü de kesmiş olursunuz. Dilde de durum aynı; ne ses düşünceden ayrılabilir, ne de düşünce sestendir.

“Sözcük dağarcığımız düşünmeyi, düşünme süreci de sözcük dağarcığımızı çoğaltır. Bir dilin kavramları ne kadar zengin ise o dilin felsefesi de o kadar zengindir.”

“Dil, düşüncenin dolayısıyla felsefenin aracı ve taşıyıcısıdır.”

“Düşünce aynı zamanda soyut bir kavramdır, onu yalnızca dil ile belli bir somut sekle dönüştürmek mümkündür. Dil, bu yüzünden düşüncenin kalıbıdır ve soyut kavramları ancak dil ile somutlaştırabiliriz. Dil, bir taraftan düşünce sonucu meydana gelirken kendisi de düşünceyi oluşturmaktadır.”



? İnsan varlığının amacı nedir?

? Felsefe nedir?

? En iyi yönetim biçimi nedir?

? Gerçeği bilebilir miyiz?

? İyi ve Kötü nedir?

? Özgür bir irademiz var mı?

? Varlık var mıdır?

? Tanrı'yı bilebilir miyiz?

? Evrensel ahlak yasası var mıdır?

? Bilginin kaynağı nedir?

? Yaşadığımız evren gerçek mi?



Merak, arayış ve hayrete dayalı sorulardır.

Akıl ve mantık ilkelerine dayanır.

Öznel, cevapları kesin değildir.

Sorular varlığın özüne yöneliktir.

Belli bir kişiye mekâna ve zamana bağlı değildir.

Kendi başına anlamlı sorulardır.

Her çağda sorulan evrensel sorulardır.

Eleştirel ve sorgulayıcıdır.

“Nedir?” ve “niçin?” sorularını sorar